

Nr 171.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående inköp af mark och uppförande af nya byggnader för folkskoleseminariet i Uppsala; gifven Stockholms slott den 12 april 1912.

Under åberopande af bilagda utdrag af protokollet öfver ecklesiastik-ärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att till inköpande af ett område om 41,650 kvadratmeter utaf en under Uppsala domkyrka lydande, norr om Uppsala stad belägen jord bevilja ett belopp af 52,063 kronor samt till uppförande å sagda område af nya byggnader för folkskoleseminariet i Uppsala i hufvudsaklig öfverensstämmelse med för ändamålet af arkitekten Axel Lindegren uppgjorda och af öfverintendentsämbetet förordade ritningar och förslag bevilja ytterligare ett belopp af 661,000 kronor eller sålunda tillhoppa 713,063 kronor och däraf på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 200,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, därest tomköpet skulle komma till stånd och arbetet för den blifvande anläggningen påbörjas redan under innevarande år, af förhandenvarande tillgångar förskottera för ändamålet nödiga medel.

Till ärendet hörande kartor, ritningar och öfriga handlingar skola tillhandahållas Riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kunglig nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts
Min Allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Fridtjuv Berg.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl
Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott
den 12 april 1912.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELWÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Föredragande departementschefen, statsrådet Berg anförde härefter:

Sedan flera år tillbaka har behovet af ny byggnad och större tomtområde för folkskoleseminariet i Uppsala gjort sig gällande, och detta behofs tillgodoseende måste numera anses som en oafvislig angelägenhet.

Redan i början af år 1907 lämnade seminariets rektor H. Dahlgren till domkapitlet i Uppsala en utförlig redogörelse för de svårigheter, i hvilka läroanstalten befunde sig till följd af lokalernas och tomtområdets otillräcklighet och otjänlighet, och hemställde om åtgärders vidtagande för erhållande af nytt lärohus och ny tomt för seminariet. Domkapitlet öfverlämnade den 6 februari 1907 rektors skrifvelse i ärendet till Kungl. Maj:t jämte eget underdånigt utlåtande, däri domkapitlet tillstyrkte den af rektor gjorda framställningen.

Dahlgrens nämnda skrifvelse må här till det hufvudsakliga återgifvas.

*Nybyggnad för
folkskole-
seminariet
i Uppsala.*

*Behovet af
ny byggnad
och nytt tomt-
område.*

»Den 1 oktober 1869 inflyttade Uppsala folkskoleseminarium i sitt nuvarande lärohus, sedan katedralskolan, som förut där haft sitt hemvist, afflyttat till ny och tidsenligare byggnad. Att för seminariet, som därföret varit inhyst i privathus i staden, besittningstagandet af den gamla skollokalen innebar en genomgående förbättring i dess existensvillkor, framgår af samtida handlingar. Och i ett afseende torde en bättre lokal ej kunnat erhållas, i det att seminariebyggnaden är belägen på den vackraste och förnämligaste plats i Uppsala. Detta torde ock förklara, att läroanstalten fortfarande befinner sig i samma lokal trots de olägenheter, som därmed varit och äro förenade.

Ty den gamla byggnaden, som icke från början uppförts för skoländamål och år 1837 efter den tidens anspråk inreddes för sådant ändamål, kan icke anses motsvara nutidens behof af utrymme för undervisningen eller dess fordran på sundhet och ändamålsenlighet hos en offentlig läroanstalt. Och därtill kommer såsom den svåraste olägenheten, att seminariet utanför lärohusets väggar icke äger någon mark till sitt förfogande. Det saknar egentlig skolgård och hvarje sorts uthusbyggnad. Trädgård för undervisningen i trädgårdsskötsel förhyres i en aflägsen utkant af staden. Gymnastiksal och slöjdlokal, som icke kunnat inrymmas inom seminariebyggnaden, måste likaledes förhyras, den ena på ett håll, den andra på ett annat.

En ej obetydlig förbättring i fråga om lokalen erhöles under läsåret 1905—1906. Med anledning af en utaf mig år 1904 gjord framställning och efter af seminariets dåvarande rektor, J. H. Bergendal, däröfver afgifvet yttrande ingick domkapitlet samma år till Kungl. Maj:t med underdånig anhållan, att den i seminariebyggnaden inrymda rektorsbostaden måtte få användas för undervisningens behof tills vidare, på det sätt tillgängliga medel gjorde möjligt, och att åt rektor måtte beviljas en årlig hyresersättning till angifvet belopp. Denna anhållan fann Kungl. Maj:t för godt att bifalla, hvarvid tidpunkten för förändringens inträdande bestämdes till den 1 oktober 1905.

De fördelar, som därmed vunnits, hafva varit behöfliga och välkomna. Men det ökade utrymmet har dock ej visat sig så användbart, som jag vid affattandet af min framställning i ärendet ansåg mig kunna hoppas. Byggnadens nedersta våning, där rektorsbostaden hufvudsakligen varit belägen, är nämligen för låg (endast 2,6 m. hög) för att väl lämpa sig till undervisningslokaler, och den är dessutom uppdelad i en mängd små rum, det ena innanför det andra, på sådant sätt att den icke ens genom mycket omfattande rifnings- och ombyggnadsarbeten lär kunna afpassas efter läroanstaltens behof. Den gjorda erfarenheten har ytterligare bestyrkt behofvet af fullständig nybyggnad. Följande mera detaljerade redogörelse skall tydligare ådagalägga förhandenväron af detta behof.

Seminariebyggnadens hela yttre längd är 30 m., dess bredd vid södra gafvelväggen ej mera än 11,7 m., vid norra till och med ännu mindre eller 10,5 m. Höjden upp till takkanten är 13 m. Byggnaden innehåller i bottenvåningen 11 rum, en trappa upp 6, två trappor upp likaledes 6 och tre trappor upp 5, sammanlagdt således ej mindre än 28 rum, hvartill komma förstugor med trapporna samt en del kontor och skrubbar utan fönster. Af de nämnda 28 rummen hafva endast 2 en golftyta af öfver 40 kvm. och endast 5 en golftyta af mer än 30 kvm. Under större delen af byggnaden ligga källare. Vinden är låg och svårtillgänglig. Uppvärmningen sker medelst kakelugnar och några kaminer, hvarjämte i bottenvåningen finnas två köksspisar. Antalet eldstäder är ej mindre än 27, af hvilka vintertiden ända till 25 dagligen eldas.

Några af lokalerna inom seminariebyggnaden kunna anses rätt goda. Så är *sam-*

lingssalen ett vackert och ljust rum af 5,6 m:s höjd, 11 m:s längd och 10,5 m:s bredd med läktare utefter båda långsidorna och upptagande nära hälften af byggnadens två öfversta våningar. Det utrymme, dess golfyta erbjuder, är dock knappast så stort, som vid många tillfällen önskligt vore, och läktarna äro till följd af sin väl stora höjd öfver golfvet (3,3 m.) samt sin svårtillgänglighet af föga värde; den ena af dem har länge ej haft annan användning än till upplagsplats för en del inventarier. Rätt goda rum har *öfningsskolan*. Folkskoleafdelningens rum, beläget under samlingsalen och liksom denna med fönster åt öster och väster, har 83,5 kvm. golfyta och 3,2 m. höjd. Öfningsskolans kapprum torde få anses tillräckligt stort i förhållande till skolans nuvarande barnantal. Småskoleafdelningens rum är nätt och jämt tillräckligt för de 20 skolbarnen (längd 6,2 m., bredd 5,6 m., höjd 3,2 m.), men då där som oftast äfven skall inrymmas en half seminarieklass, blir utrymmet knappt och luften dålig. Såväl i folk- som småskoleafdelningens rum saknas ventilationsanordning, något hvarförutan äfven det största skolrum blir för litet.

Sämre beställt är det med själfva *seminariets lärorum*. Klassrummen äro inredda för 24 elever, det största antal de kunna rymma. Såsom normalmått för ett lärorum, afsedt för 24 vuxna elever och en lärare, torde kunna sättas 8 m:s längd, 6 m:s bredd och 3,7 m:s höjd, hvarvid för hvar och en af de 25 personerna kommer en golfyta af inemot 2 kvm. och en luftmängd af omkring 7 kbm. De befintliga lärorummens storlek i jämförelse med storleken af ett dylikt normalrum för samma elevantal visas af följande öfversikt:

R u m	Längd m.	Bredd m.	Golfyta kvm.	Höjd m.	Volym kbm.	Vol. pr person kbm.
Normalrum för 24 elever	8	6	48	3,7	177,6	7,1
3:e klassens rum, 2 tr. upp.....	7,6	5,1	38,8	3,1	120,2	4,8
Lärorum för naturkunn., 2 tr. upp.....	7,8	4,3	33,5	3,1	104	4,0
1:a klassens rum, 1 tr. upp.....	7,4	4,9	36,3	3,2	116,2	4,6
2:a klassens rum, 1 tr. upp.....	9,3	4,2	39,1	3,2	125	5,0
4:e klassens rum, bottenvåningen	5,8	6	34,8	2,6	90,5	3,6

Huru allt för små samtliga de befintliga lärorummen äro framgår utan vidare af denna öfversikt. De fyra förstnämnda af dem äro försedda med föga verksamma anordningar för kontinuerlig luftväxling af sådant slag, som kan förenas med kakelugnsuppvärmning; i det sistnämnda af rummen, hvilket tillhört förra rektorsbostaden och med afseende på storleken är det mest otillfredsställande, saknas luftväxlingsanordning.

Ännu betänkligare är det obetydliga utrymmet i *förstugor och tamburer*. Förstugorna i de olika våningarna hafva en golfyta af endast omkring 15 kvm. Tamburerna till lärorummen en och två trappor upp, hvarje tambur afsedd till genomgångsrum och kapprum för två elevklasser, d. v. s. för omkring 50 personer, hafva en golfyta af 8,8 kvm. och en rymd af 27,5 kbm. samt erbjuda således knappast 5-delen af hvad som plägar beräknas som normalt utrymme. Klassrummet på nedre botten slutligen har till kapprum en i det närmaste mörk skrubb af knappast 6 kvm:s golfyta.

Den otillräckliga storleken af lärorum, förstugor och tamburer, som i och för sig medför olägenheter af flera slag, blir ännu mera kännbar genom frånvaron af effektiv anordning för luftväxling. Sådan kan svårigen bringas till stånd annat än i samband med centraluppvärmning, något som ju icke finnes i den gamla byggnaden. Osund luft är därför ock under större delen af läsåret, trots flitigt användande af de luftväxlingsmöjligheter som finnas, ett dagligt obehag för seminariets lärare och lärjungar, och det är i synnerhet detta förhållande, som gör, att seminariets lokaler, ehuru snygga och ljusa, måste anses i hygieniskt afseende otillfredsställande.

Öfriga rum i byggnaden lämpa sig ännu mindre än de nu omtalade att tagas i anspråk för den egentliga undervisningen. Lärarrummet erbjuder endast 22 kvm. golvyta och visar sig, åtminstone vid långvarigare sammanträden af det samlade kollegiet, knappt nog äfven för sitt nuvarande ändamål. I bottenvåningen har efter rektorsbostadens utrymmande vaktmästaren erhållit en god lägenhet på två rum och kök med mellanliggande gång och skafferi. Som en synnerlig olämplighet måste emellertid anses, att vaktmästarbostaden ej har från seminarielokalerna skild ingång. Förutom vaktmästarbostaden och det ofvannämnda klassrummet med 3,6 kvm. luft för person innehåller bottenvåningen ett par smärre rum (golvytor 18,5 och 13,5 kvm.), hvilka tjänstgöra som rektors ämbetslokal, samt ytterligare ett rum, som inredts till läsrum åt seminarieeleverna, men dess värre ej är mer än 4,7 m. långt och 3 m. bredt. Öfversta våningen slutligen innehåller 5 rum (de båda största med omkring 25 kvm., det minsta med 13,5 kvm. golvyta). Dessa rum hafva nyttig användning för elevernas undervisning och öfningar i piano- och orgelspelning, men torde ej gärna vara brukbara till annat ändamål, hvilket framgår redan däraf, att våningens höjd ej är större än 2,2 m.

De otillräckliga dimensionerna hos flertalet af rummen i seminariebyggnaden medföra naturligen svårigheter äfven för själva undervisningen. Ännu olägligare i pedagogiskt afseende är dock den fullständiga saknaden inom byggnaden af åtskilliga för läroanstaltens verksamhet viktiga lokaler.

Att det fattas *gymnastiksal* och *slöjdrum* är nämndt. — Redan före seminariets inflyttning i det nuvarande lärohuset sökte läroanstaltens rektor att till befordran af elevernas hälsa bereda dem tillfälle till gymnastiska öfningar, och landshöfdingen greve A. Hamilton upplät för ändamålet en sal uppe i slottet. Sedan år 1872 har seminariet begagnat allmänna läroverkets gymnastiksal, från och med höstterminen 1903 mot hyresafgift, men under de föregående 30 åren kostnadsfritt. Hvad slöjdundervisningen beträffar blef sådan vid seminariet anordnad först med början af år 1894; redan år 1886 hade införandet af slöjdundervisning varit ifrågasatt, men omöjligheten att skaffa lokal lade hinder i vägen för planens förverkligande. Den nuvarande slöjdlokalen utgöres af en för pedagogiskt ändamål allt annat än tjänlig verkstad på betydligt afstånd från seminariebyggnaden. Hvilka olägenheter bristen på egna gymnastik- och slöjdlokaler innebär är lätt att förstå, då gymnastik och slöjd intaga en betydelsefull plats såväl i seminariets som i dess öfningsskolas läroplan. Särskildt må erinras om det beroende af allmänna läroverket, hvari seminariet genom nödvändigheten att begagna sig af dess gymnastiklokal står vid uppgörandet af sin arbetsordning, hvilken till följd häraf ej kan få det utseende, som en uteslutande hänsyn till seminariearbetets och seminarieelevernas bästa skulle gifva den.

Seminariets ringa förråd af böcker och undervisningsmaterieell gör bristen på *biblioteks- och materiellrum* mindre kännbar, än man kunde förmoda. För den naturvetenskapliga materielen har i det förut nämnda lärorummet för naturkunnskap genom en till taket nående, med glastrutor och dörrar försedd tvärvägg afskilt ett stort skåp

(golftyta, 9 kvm., ej inräknad i rummets ofvan angifna mått). Tamburen utanför lärarrummet tjänstgör som kartrum, och i bottenvåningen har erhållits ett kontor för förvaring af lekredskap och dylikt. Frånvaron af särskilda materiellrum blir emellertid dagligen mera kännbar.

Den naturvetenskapliga undervisningen har, sedan den i höstterminen 1905 erhöi sitt särskilda lärorum (samma rum, som från år 1869 till år 1878, då seminariet från 3-klassigt blef 4-klassigt, tjänstgjort för detta ändamål) visserligen kommit i gynnsammare läge. Men det utrymme och de anordningar, som en verkligt rationell undervisning i de naturvetenskapliga ämnena kräfver, finnes icke inom den nuvarande seminariebyggnaden och torde näppeligen ens med stora kostnader kunna där beredas. Kännbarast är saknaden af ett naturvetenskapligt (speciellt kemiskt) laboratorium.

Ett läroämne, som till följd af det bristande utrymmet arbetar under ogynnsamma förhållanden vid seminariet, är vidare *teckningen*. Man har visserligen i saknad af en särskild teckningssal gjort det bästa, som omständigheterna medgifvit, i det att ett af klassrummen försetts med för teckningsundervisningen afsedd inredning. Därmed har visserligen icke erhållits någon god teckningssal, då rummet därtill är för litet, men väl har dess lämplighet till klassrum blifvit betänkligt förminskad.

Slutligen bör nämnas, att *seminariets öfningsskola*, ehuru dess lokaler, såsom nämnts, kunna betecknas som jämförelsevis goda, likväl äfven den saknar det utrymme, som dess ändamål egentligen skulle kräfva. Öfningsskolan vid Uppsala seminarium är en gosskola; lokalförhållanden af flera slag göra det olämpligt att mottaga både gossar och flickor, hvilket eljest från synpunkten af skolans ändamål vore önskvärdt. För fortsättningsskola under de år, då tillräckligt många lärjungar kunnat erhållas för dess anordnande, har i brist på särskildt rum samlings salen måst användas. Numera skulle väl en fortsättningsskola, om den kunde bringas till stånd, helst anordnas som aftonskola, då särskildt lärorum för densamma ej vore behöfligt. För en önskvärd utvidgning af öfningsskolan med en högre afdelning (5:e klass) och med en afdelning af annan skoltyp än den nu ensamt förekommande (skoltyp litt. E) saknas åter utrymme.

Angående den till seminariebyggnaden hörande *tomten* samt *äganderätten till hus och tomt* har jag kunnat inhämta följande. År 1834, enligt kontrakt den 1 september samma år, inköpte Uppsala domkapitel af öfversten Claës Claëson och hans hustru fasta egendomen nr 1, kvarteret Odin, för att användas till skolhus för Carl Johans katedralskola. Köpebrefvet är dagteckadt den 2 april 1835, och af rådsturätten i Uppsala gifvet fastebref är utfärdadt den 9 oktober 1837, enligt hvilket Carl Johans katedralskola förklarar hafva äganderätten till egendomen. I fastebrefvet, som är åtföljdt af karta, uppgifvas tomtens gränsmått, af hvilka framgår, att dess ytvidd uppgår till endast vid pass 2,000 kvm. Nu nämnda handlingar befinna sig i kammarkollegium. Af ett kungl. bref till Uppsala domkapitel den 29 juni 1866 liksom af riksdagshandlingarna för samma år erfar man, att Rikets ständer vid 1865—66 års Riksdag, under öfvervägande af de skäl, som af domkapitlet i underdånighet anförts för erhållande af statsunderstöd till uppförande af ny byggnad för högre elementarläroverket (föret katedralskolan), hvarvid domkapitlet ansett, att 'värdet af den befintliga läroverksbyggnaden icke kunnat bland tillgångarna tagas i beräkning', beslutit att till uppförande af ny byggnad för Uppsala högre elementarläroverk bevilja dels ett anslag af 100,000 rdr, dels ett låneunderstöd af 140,000 rdr *under förbehåll, att det dåvarande lärohuset efter skolans förflyttning till statsverkets disposition öfverlämnades*, hvilket ständernas beslut Kungl. Maj:t pröfvat skäligt godkänna. Genom kungl. bref den 2 april 1869 blef lärohuset, på domkapitlets hemställan och sedan åtskil-

liga förslag om uppförandet af egen byggnad för seminariet varit under behandling, tills vidare upplåtet till lokal för detta.

Af det nämnda synes framgå, att hus och tomt fortfarande tillhöra Uppsala domkapitel (Carl Johans katedralskola), men att staten, så länge den så finner för godt, äger oinskränkt dispositionsrätt öfver själfva byggnaden, hvilken ock står under öfverintendentsämbetets vård och underhålles med statsmedel.

Det tomtområde, som således finnes, är dels så inskränkt, dels och framför allt så beläget, att det icke kan göras användbart för seminariets behof, äfven om domkapitlet såsom dess ägare medgäfvit dess disponerande på annat sätt, än hittills förekommit. Det har helt och hållet karaktären af en offentlig plats, är till större delen stensatt och öfvergår utan rämärken i omgifvande gator och platser. Det kan således med full rätt sägas, att seminariet utanför lärohusets väggar icke äger någonting till sitt fria förfogande.

Seminariet har således icke kunnat förses med *uthusbyggnad*, och saknaden af sådan byggnad har bland annat vållat, att man icke kunnat åstadkomma någon tillfredsställande anordning för behöfliga afträden. Dylika lära i forna tider varit placerade i yttre förstugan på ömse sidor om ingången. Sedan år 1898 äro sådana inrymda i ett rum i bottenvåningen med särskild, mot domkyrkan vettande ingång. Rummets golftyta är endast 14 kvm., och det är nästan i saknad af dagsljus. För sopor och af-fall användas ett par fristående tunnor utanför västra fasaden.

Vidare är seminariet, som sagdt, i saknad af egentlig *skolgård*. Den stensatt planen utanför ingången kan nämligen ej erhålla denna benämning. Mellan seminariebyggnaden och Trefaldighetskyrkan ligger en sandplan, hufvudsakligen tillhörande kyrkans område och erbjudande tillsammans med närmaste del af Odinslund lekplats åt öfningsskolans barn. Seminarieeleverna åter hafva ingen plats, tillräckligt rymlig och fredad för att locka dem till lek och idrott på fristunderna. Saknaden af skolgård utgör ett påtagligt hinder för idrottens och lekens trefnad vid seminariet.

Till bristen på egen mark hör slutligen bristen på egen *trädgård* för undervisningen i trädgårdsskötsel. Denna undervisning har vid seminariet i alla tider lidit under ogynnsamma yttre förhållanden och förorsakat bekymmer. Till en början fick seminariet utan afgift begagna sig af Prins Gustafs folkskolas trädgård. Sedermera, från och med år 1869, var den ifrågavarande undervisningen mot ersättning förlagd till en Uppsala trädgårdsaktiebolag tillhörig trädgård i stadens södra utkant och slutligen, från år 1894, till en af läraren i praktisk trädgårdsskötsel vid seminariet arrenderad trädgård längst ut på Luthagen. Denna nu använda trädgård, hvilken icke i första rummet är anordnad som skolträdgård, inkräktas allt mer af byggnadstomter.

Den årliga kostnad för statsverket, som förorsakas af bristande lokaler och saknaden af trädgård vid folkskoleseminariet i Uppsala, är för närvarande följande:

Afgift till högre allmänna läroverket för begagnandet af dess gymnastiklokal	550 kr.
Hyra för slöjdlokalen	400 »
Hyra för trädgård och trädgårdsredskap	350 »
Hyresersättning åt rektor	1.400 »

Summa 2,700 kr.,

som, kapitaliserad efter 4 %, representerar ett kapital af 67,500 kronor.

De brister, som i det föregående påpekats, hafva ju icke hindrat, att icke ett välsignelserikt och i hög grad förtjänstfullt arbete blifvit utfördt vid seminariet i undervisningens och uppfostrans tjänst. Man torde ock kunna säga, att de möjligheter,

som den nuvarande seminariebyggnaden erbjuder, blifvit, så långt ske kunnat, användta. Dess lokaler befinna sig ingalunda i förfallet skick; de äro i allmänhet ljusa och snygga. Vattenledning finnes i byggnaden sedan år 1875 och gasledning sedan år 1889. En mängd inre ändringar och reparationer hafva under årens lopp blifvit på rektorernas framställning vidtagna, senast åren 1898, 1899 och 1901, slutligen de i det föregående nämnda för den forna rektorsbostadens tillgodogörande. Äfven till sitt yttre erbjuder lärohuset i det hela en värdad anblick, sedan under sommaren 1905 på föranstaltande af öfverintendentsämbetet ett större utvändigt reparationsarbete utförts.

Men trots allt detta kvarstår det sakförhållandet, att utrymmet inom seminariebyggnaden är alldeles otillräckligt, att undervisningens behof långt ifrån är tillgodosedt och att hygienens fordringar äro betänkligt tillbakasatta.

Och om detta gäller redan under de förutsättningar och mål, som för närvarande äro gifna för seminariernas pedagogiska verksamhet, så skall det nämnda sakförhållandet visa sig ännu mera oföoreuligt med den förbättrade anordning af seminarieundervisningen, som är ställd i utsikt och som afser att åt seminarierna bereda både i inre och yttre afseende en utrustning, som bättre motsvarar deras plats inom skolväsendet och deras ojämförliga betydelse för folkbildningen.

Behovvet af ny seminariebyggnad och af vidgadt tomtutrymme för Uppsala seminarium synes mig under sådana förhållanden oomtvistligt, och afgörande åtgärder för detta behofs tillgodoseende synas mig icke kunna längre uppskjutas.

Står man således inför nödvändigheten af sådana åtgärder, blir frågan, hvilken utväg som kan och bör väljas för syftets vinnande.

Att en ombyggnad af eller tillbyggnad till det nuvarande lärohuset ej kan ifrågakomma, torde vara uppenbart af de i det föregående lämnade uppgifterna. Äfven tanken på det gamla husets rivande för uppförande på samma tomt af ny byggnad måste anses utesluten. Den kunde komma under öfvervägande endast i det fall, att möjlighet finnes för ytterligare tomtförvärf i nuvarande seminarietomtens närmaste grannskap, dit då en del af seminarielokalerna kunde förläggas och där skolgård kunde erhållas, en möjlighet som väl ej lär finnas. Att med en stor byggnad belamra den nuvarande tomten vore ju dessutom ett företag, som Uppsala stad af skyldig omtanke om sina förnämsta byggnadsverk och historiska minnesmärken helt visst skulle på det kraftigaste söka hindra. — Att för seminariet förmånen af en tidsenlig lokal och bättre utrymme inom- och utomhus måste betalas med förlusten af den centrala och vackra plats, där det nu under en mansålder haft sitt hemvist, måste väl tyvärr anses lika oundvikligt, som det är beklagligt.

Att finna lämplig *ny tomt för seminariet* torde vara det, som i hela denna angelägenhet blir det mest brydsamma. Ty, så vidt jag har mig bekant, finnes intet område för sådant ändamål reserveradt, och sedan under senare år en del välbelägna tomter blifvit bebyggda och tomtvärderna ansenligt stigit, skall förvärfvet af ett så stort område, som det för ett seminarium behöfliga, måhända ställa sig så dyrt, att önskelig hänsyn ej kan tagas till läroanstaltens bästa.

Visserligen äger staten själf vidsträckta områden invid stadens sydvästra och södra gränser, och den möjligheten är icke utesluten, att tjänlig plats någoustädes å statens egen mark kan beredas för seminariet. På frågan därom skall jag icke nu inlåta mig. Ej heller skall jag yttra mig därom, huruvida möjlighet kan finnas för staten att genom köp eller markbyte erhålla tjänligare plats å sådant område, som nu tillhör

akademien eller staden eller enskild person. — — — I detta sammanhang skall jag inskränka mig till att framhålla de viktigaste af de synpunkter, som vid valet af seminarietomt måste blifva beaktade.

Därvid möter först och främst frågan om storleken. För bedömandet af den för seminarietomten behöfliga storleken skall jag med den noggrannhet, som inhämtade upplysningar kunna medgifva, meddela uppgift om storleken af de tomter, som disponeras af rikets öfriga seminarier, 13 till antalet:

Seminarier i Lund	26,500	kvm.
» » Landskrona	40,000	»
» » Kalmar	15,300	»
» » Växjö	26,600	»
» » Göteborg	omkring 15,000	»
» » Skara	20,000	»
» » Linköping	13,234	»
» » Karlstad	7,228	»
» » Strängnäs	28,000	»
» » Stockholm	4,272	»
» » Falun	omkring 13,000	»
» » Härnösand	29,630	»
» » Umeå	5,034	»

Härtill kan läggas att, enligt hvad årets statsverksproposition meddelar, den tomt, som af Luleå stad först uppläts för det af Kungl. Maj:t föreslagna nya norrländska seminarier och som upptog en yta af 21,135 kvm., af öfverintendentsämbetet ansågs otillräcklig, och att den tomt, som staden sedermera beslutit att för ändamålet kostnadsfritt upplåta, har en ytvidd af 31,900 kvm.

Seminarier i Uppsala är det enda, som icke förfogar öfver något eget område. Storleken af de tomter, som tillhöra de öfriga seminarierna, är, såsom synes, ganska växlande. Att Stockholms seminarium, beläget i centralaste delen af Södermalma, äger den minsta, är rimligt; sannolikt är den på samma gång den dyraste (Riksdagens anslag år 1903 till utvidgning af tomten utgjorde 124,000 kronor). De nya seminarierna i Landskrona och Strängnäs och de under nybyggnad stående i Härnösand och Växjö liksom seminarier i Lund äga till sin disposition betydliga områden med storlek af $2\frac{1}{2}$ ända upp till 4 hektar (omkring 5 till 8 tunnland).

Att sådan storlek kan anses behöflig, bör icke förvåna. En seminarietomt bör nämligen lämna utrymme först och främst åt själva seminarielokalerna, som antingen kunna tänkas samlade i en enda byggnad eller i en större och en mindre, den senare innehållande gymnastiksal jämte andra lokaler. Vidare bör på tomten kunna uppföras särskild rektorsbostad samt bostad för vaktmästare och trädgårdskar, om lägenheter för dessa ej ingå i själva seminariebyggnaden. Därtill komma behöfliga uthus. Tomten skall vidare innesluta en skolgård, som vid ett manligt seminarium icke bör vara mindre än 1 hektar. Slutligen kommer trädgården, som bör upptaga dels en större afdelning, afsedd för undervisning i läroämnet 'trädgårdsskötsel och trädplantering' vid seminarier och i läroämnet botanik, dels en mindre skolträdgård för seminarierets öfningskola, dels ock parkträd och prydnadsplanteringar. — En ytvidd af åtminstone 2,5 hektar torde böra betraktas såsom den för en seminarietomt önskliga storleken. Härvid är förutsatt, att tomten skall innehålla jämväl trädgård. I nödfall kan trädgården förläggas på annat håll, blott den ej kommer på allt för långt afstånd från seminarier.

Bland öfriga fordringar, som måste uppställas i fråga om tomten, må här framhållas, att dess läge skall vara fritt och såväl i och för sig som med afseende på omgifningarna sundt; att markens beskaffenhet skall tillåta god dränering och gifva lämplig terräng dels för skolplan, dels för trädgård samt tjänlig byggnadsgrund; samt att den skall medgifva sådant läge af seminariebyggnaden, att de fasader, som upptaga de viktigare lärorummens fönster, komma mot solsidan. Slutligen kommer den fordran, som med afseende på seminariet i Uppsala torde påkalla särskildt beaktande: tomten får icke ligga allt för aflägsset från stadens tätare bebyggda delar. Vid bedömandet af hvilket afstånd som kan anses för det största tillåtliga, får man icke taga hänsyn ensamt till kostnaden för utdragning af stadens ledningar för vatten, gas och elektricitet, ej heller företrädesvis tänka på att lärare och elever ej må få olämpligt lång skolväg, utan i första rummet taga hänsyn till seminariets öfningsskola. Öfningsskolan är en oundgänglig beståndsdel af ett lärarseminarium, och de framtida seminarierna skola behöfva öfningsskolor med åtminstone 100 barn. Ligger nu seminariet ett stycke utanför staden, kan det blifva vanskligt eller omöjligt att erhålla det behöfliga barnantalet för dess öfningsskola, och därmed är hela läroanstalten förlamad i det väsentligaste af sin verksamhet.»

Till hvad Dahlgren sålunda anfört vill jag för min del lägga, att seminariets årliga hyresafgift för slöjdlokal sedermera vuxit med ytterligare 200 kronor och att Riksdagen år 1911 i samband med beslut om uppförandet af nya byggnader för ett dubbelklassigt seminarium i Falun beslutit inköp för samma seminarium af ett tomtområde om 40,000 kvadratmeters ytvidd. Vidare bör anmärkas, att Dahlgren vid uppskattningen af det erforderliga tomtområdets storlek ej beräknat utrymme för en idrottsplan, hvars behöflighet i senare af honom afgifna utlåtanden starkt framhållits, och slutligen att Dahlgren i den anförda framställningen synbarligen endast afsett nybyggnad och tomt för ett seminarium *utan parallellklasser*.

Att seminariet i Uppsala borde blifva ett *dubbelseminarium*, framstod först något senare och särskildt efter Riksdagens beslut år 1909 om Göteborgsseminariets ombyggnad till ett dubbelklassigt seminarium såsom af förhållandena påkalladt.

Enligt nådigt beslut den 12 april 1907 uppdrogs åt öfverintendentsämbetet i enlighet med domkapitlets och rektors framställningar att anmoda lämplig person att mot skälig ersättning och i samråd med rektor uppgöra förslag till och träffa förberedande öfverenskommelse om förvärfvandet af ett för seminariets behof tillfredsställande tomtområde äfvensom att därefter genom af ämbetet utsedd person upprätta ritningar och kostnadsförslag till nya byggnader för samma seminarium, och ställdes för det ifrågasvarande ändamålet till ämbetets disposition ett belopp af 1,200 kronor.

Undersök-
ningar och
förslag i tomt-
frågan.

Frågan om ny tomt för seminariet, hvilken gifvetvis först måst upp-
tagas, har visat sig vara synnerligen svårlöst. Under en följd af år hafva
undersökningar blifvit utförda och försök i olika riktningar gjorda för att
finna en för seminariet lämplig förläggning. För dessa undersökningar
och försök torde här böra lämnas en kortfattad redogörelse hufvudsak-
ligen med ledning af från rektor inkomna skrivelser.

Till åtlydnad af förutnämnda nådiga beslut uppdrog öfverintendents-
ämbetet i skrifvelse den 19 september 1907 åt häradshöfdingen A. Olive-
crona och seminariets rektor att uppgöra förslag och träffa förberedande
öfverenskommelse angående förvärfvandet af tomt för seminariet. Efter
verkställd utredning inlämnade Olivecrona och Dahlgren i januari 1908 till
öfverintendentsämbetet redogörelse jämte förslag i ärendet. Därvid uttalade
de sig i 1:a rummet för plats å kronans jord söder om Uppsala stad och
universitetets botaniska trädgård invid stadsägan Kåbogårde (landssekrete-
rarens m. fl. löningsjord, å kartskiss, som torde få bifogas detta proto-
koll, betecknad med a), i 2:a rummet för plats å samma jord söder om
cellfängelset (kartskissen: b) och i 3:e rummet för plats å Uppsala stads
mark intill stadsdelen Österplan (kartskissen: c), dock med anmärkning,
att, om väsentlig betydelse skulle tilläggas närhet för lärare och elever
till deras bostäder, sistnämnda tomtplats borde erhålla första rummet.

»Att afgöra», heter det i en af Dahlgren lämnad redogörelse, »i hvad mån den
nämnda omständigheten vore af betydelse, tillkom i första hand undertecknad. Då
den betänklighet, som var förenad med de i 1:a och 2:a rummen anförda tomtplatser-
nas aflägsna läge från de delar af staden, där seminariet eleverna kunna för sig finna
lämpliga bostäder och från hvilka seminariet kan erhålla lärjungar i sin öfningsskola,
syntes mig mycket afsevärd, och då tomtplatsen vid Österplan såväl af kostnadsskäl
som af andra orsaker knappast syntes kunna ifrågakomma, ansåg jag mig böra söka
ytterligare möjligheter för seminariets förläggning, så mycket mera som någon fara
för att de möjligheter, hvilka kronans jord erbjöde, därvid skulle äfventyras icke tycktes
föreligga. Med öfverintendentens medgifvande och under inhämtande af hans råd
och föreskrifter fortsatte jag därför de påbörjade undersökningarna med stöd af den
förebrogta utredningen.

Så förnyade jag en redan tidigare af häradshöfdingen Olivecrona gjord framställ-
ning till universitetets drätsel-nämnd angående förvärf för seminariets räkning af akade-
mien tillhörig jord norr om observatoriet [kartskissen: d], eventuellt mot utbyte af
mark å den ofvannämnda kronojorden, hvilken framställning dock af drätsel-nämnden
lämnades utan afseende.

Vidare upptog jag frågan om seminariets förläggning till ecklesiastikjorden i sta-
dens norra del invid Luthagen och Fyrisån söder om stambanan [kartskissen: e]. Då
verkställd grundborrning här visade otjänlig byggnadsgrund, sökte jag finna möjlighet
för en förläggning af själfva byggnaderna å ett inom stadens område å Luthagen
och intill nyssnämnda ecklesiastikjord liggande obebyggt kvarter, tillhörande enskilda
personer [kartskissen: f]. Grundborrningar verkställdes å kvarteret, underhandlingar

inleddes med ägarna, och i december 1908 kunde hos öfverintendentensämbetet förslag framställas angående förvärf dels af nämnda kvarter till byggnadstomt, dels af invidliggande ecklesiastikjord till trädgårdsanläggningar och idrottsplats. Detta förslag vann enhälligt gillande af seminariekollegiet, tillstyrktes af domkapitlet och lämnades i hufvudsak utan anmärkning af kammarkollegium, hvarefter öfverintendentensämbetet med villkorligt godkännande gjorde underdånig framställning i enlighet med förslaget.»

Öfverintendentensämbetets nämnda underdåniga framställning var dagtecknad den 23 februari 1909. Det däri berörda förslaget befanns emellertid särskildt af kostnadsskäl icke böra föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Sedan således tanken på denna lösning af seminariets tomtfråga förfallit, riktades af dåvarande chefen för folkskolebyrån i ecklesiastikdepartementet, kanslirådet I. A. Lyttkens uppmärksamheten på ett norr om senast ifrågasatta plats, utanför stadens gräns, invid förstaden Enhagen och norr om stambanan liggande, under Uppsala domkyrka lydande jordområde, hvarest byggnadsgrund syntes kunna förefinnas (kartskissen: g). Efter det att rektor lämnat en första utredning angående detta område, som utgör en del af sysslomannens vid domkyrkan löningsjord, samt för sin del förordat detsamma, erhöll öfverintendentensämbetet den 21 maj 1909 Kungl. Maj:ts uppdrag att efter vederbörandes hörande inkomma med utredning och förslag angående uppförande af byggnader för folkskoleseminariet i Uppsala å nu nämnda ecklesiastikjord. Ämbetet företog en närmare undersökning af grundförhållandena och uppdrog åt arkitekten hos ämbetet Axel Lindegren att i samråd med rektor uppgöra förslag till ägofigur för en till området förlagd seminarietomt. Den 28 september 1909 öfverlämnade ämbetet till chefen för ecklesiastikdepartementet af rektor godkändt förslag till ägoområde för seminariet å ifrågavarande ecklesiastikjord, hvilket ägoområde, närmare angifvet å en ämbetets skrifvelse bifogad karta, omfattade en hufvuddel och en till stranden af Fyrisån utsträckt mindre jordrenså samt hade en sammanlagd ytvidd af 4,3 hektar, hvarjämte ämbetet hemställde att, därest departementschefen funne en lösning af frågan om anskaffande af byggnadstomt för seminariet i öfverensstämmelse med detta förslag böra ske, med vederbörande måtte inledas de underhandlingar och träffas de aftal, som blefve erforderliga för ävägbringande af därför nödigt jordförvärf.

Vid detta ärendes föredragning i statsrådet den 15 oktober 1909 fann Kungl. Maj:t godt anbefalla domkapitlet i Uppsala att inkomma med utredning och förslag angående upplåtande för seminariet af ifrågavarande jordområde.

Domkapitlet remitterade först ärendet till seminariets lärarkollegium,

som vid sammanträde den 3 november 1909 behandlade detsamma och därvid yttrade:

Kollegiet, som ansåge sig kunna afgifva yttrande i ärendet allenast i hvad det rörde områdets lämplighet för läroanstaltens förläggning, funne visserligen det föreslagna området hafva den olägenheten att vara beläget rätt aflägsset från stadens centrala delar, men då efter kollegiets tanke hvarje annan plats, som numera kunde komma i betraktande, i lika eller högre grad erbjöde samma olägenhet, och då å andra sidan tomtplatsen i fråga hade den fördelen att vara belägen vid en raskt framåtskridande stadsdel, där svårighet ej syntes uppstå att för elever och lärare finna bostäder och där tillräckligt antal barn för seminariets öfningsskola med säkerhet kunde påräknas, och då den dessutom erbjöde god byggnadsgrund och lämplig jordmån för trädgårdsanläggning, ansåge sig kollegiet böra i underdånighet förorda ett förvärf af det föreslagna området till tomt för seminariet.

At domkyrkosysslomannen N. J. Söderberg lämnades af domkapitlet i uppdrag att inkomma med utredning och förslag angående villkoren för den ifrågasatta jordupplåtelsen. Efter verkställd synnerligen omfattande undersökning öfverlämnade Söderberg den 15 mars 1910 till domkapitlet en utredning angående den ifrågavarande jordens rättsliga natur jämte motiveradt förslag af innehåll, att domkapitlet måtte föreslå upplåtande af plats för ny seminariebyggnad å samma jord till en areal af inemot 40,000 kvm. och beträffande läge och gränser i det närmaste omfattande hufvud delen af det område, som funnes upptaget å öfverintendentsämbetets karta, med iakttagande dock att erforderlig mark för vägar af tillräcklig bredd utefter vissa af ägo gränserna undantoges och under förutsättning af nådigt bifall till följande villkor i öfrigt:

att hela det ägoområde, som för närvarande vore anslaget på lön åt domkyrkosysslomannen, måtte på en gång i sin helhet indragas till domkyrkan mot ersättning till sysslomannen för mistadt arrende att af domkyrkans medel utgå med 300 kronor om året, till dess vid blifvande omreglering af sysslomanslönen annorlunda kunde blifva bestämdt, samt mot ersättning att likaledes af domkyrkans medel utgå dels för en foderlada med 700 kronor och dels, i den mån framställningar därom med fog kunde göras, till arrendatorerna;

att åt Uppsala domkapitel tillerkändes rätt att, efter domkyrkosysslomannens hörande och sedan köpeanbud blifvit af Kungl. Maj:t pröfvadt och godkänt, för Uppsala domkyrkas räkning försälja hela den sålunda till domkyrkan indragna lönejorden vare sig genom ett eller flera köpeafstal och att köpesumman eller likviden, allteftersom medlen inflöte, måtte läggas till domkyrkans grundfond att för domkyrkan förvaltas och disponeras med undantag af 15 procent eller så mycket som motsvarade den del, hvarmed de för aftonsångsgudstjänsternas uppehållande anslagna stadsäkrarna inginge i hela jordkomplexet, hvilken sistnämnda del af likviden enligt föreskrifter, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt meddela, måtte förvaltas som en särskild fond och användas så, att af räntemedlen i främsta rummet utginge skäligt arfvode för aftonsångsgudstjänsternas uppehållande i domkyrkan; samt

att för det område å sysslomansjorden, som kunde komma att upplåtas och försäljas såsom tomt för nytt folkskoleseminarium, till Uppsala domkyrka erlades *en kontant köpeskilling af 1 krona 25 öre för kvadratmeter*, till fördelning som ofvan nämnts.

Domkapitlet fann sig böra till alla delar godkänna sysslomannens förslag, men som de för aftonsångsgudstjänsternas uppehållande anslagna stadsåkrarna inginge i den mark, som vore afsedd att upplåtas, och sålunda äfven Uppsala stads intresse berördes af den föreliggande frågan, ansåg sig domkapitlet böra hemställa, att magistraten i Uppsala måtte i ärendet höra vederbörande och afgifva eget utlåtande.

Magistraten öfverlämnade ärendet till stadsfullmäktige, och stadsfullmäktige beslöto i enlighet med af drätselkammaren gjord hemställan att såsom yttrande i ärendet förklara, att stadsfullmäktige icke hade något att erinra emot det af domkyrkosysslomannen framställda förslaget, men dock ville förbehålla sig rätt att — innan föreskrifter meddelades angående förvaltningen af den fond, som kunde komma att bildas af den å omförmälda stadsåkrar belöpande delen af köpeskillingen för samma jord — få taga del af det förslag till dylika föreskrifter, som kunde komma att upprättas, samt däröfver afgifva yttrande. Magistraten förklarade sig sedermera i underdånig skrifvelse den 18 juni 1910 icke hafva något att erinra mot det af domkapitlet godkända förslaget angående sätt och villkor för den ifrågasatta jordupplåtelsen eller mot det föreslagna priset å den för seminariet afsedda marken; dock borde såsom villkor för jordupplåtelsen uppställas den bestämmelsen, att ej blott stadsfullmäktige, på sätt de förbehållit sig, finge yttra sig öfver föreskrifterna angående förvaltningen af den förutnämnda fonden, utan äfven Uppsala domkyrkoförsamling tillförsäkrades rätt att använda fondens afkastning i främsta rummet för predikoverksamhetens uppehållande i församlingen och till andra kyrkliga ändamål.

Med öfverlämnande af samtliga till ärendet hörande handlingar anförde domkapitlet slutligen för egen del i underdånig skrifvelse den 30 juni 1910, att domkapitlet ansåge sig böra tillstyrka, att jordområdet i fråga upplåtes till tomt för ny seminariebyggnad på sätt och villkor, som funnes angifna i det till domkyrkosysslomannens utredning hörande förslaget.

Ärendet öfverlämnades därefter den 24 augusti 1910 till kammarkollegium, som infortrade utlåtande af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Uppsala län. I underdånig skrifvelse den 7 november 1910 hemställde sistnämnda myndighet, att det omförmälda jordområdet måtte upplåtas till tomt för den nya seminariebyggnaden på sätt och villkor, som domkyrkosysslomannen Söderberg i sitt yttrande i ärendet föreslagit. I nära öfverensstämmelse med samma yttrande och förslag gjorde kammarkollegium i underdånigt utlåtande den 23 februari 1911 följande uttalande:

»På grund af hvad i ärendet förekommit och under förutsättning att det till förvärfvande för folkskoleseminariets nybyggnad nu föreslagna området af domkyrkosysslomannens lönejord prövas vara för ändamålet lämpligt, har kollegium icke något att

erinra emot att samma område, sådant det upptages å den i ärendet åberopade kartskiss, likvisst med iakttagande af de utaf domkyrkosysslomannen Söderberg förordade jämkningar, må, när sådant kan ske utan förnärmande af enskild rätt, till statsverket för nämnda ändamål afstås efter ett pris af 1 krona 25 öre per kvadratmeter, som skall ingå till domkyrkans kassa, och tillika under följande villkor, nämligen:

att lönejorden i öfrigt i sin helhet på en gång indrages till Uppsala domkyrka, med skyldighet för domkyrkan att utgifva dels till sysslomannen ej mindre såsom ersättning för mistadt arrende 300 kronor om året, intill dess i sammanhang med omreglering af sysslomanslönen kan blifva annorlunda bestämdt, än äfven godtgörelse för en foderlada med 700 kronor, dels ock till vederbörande arrendatorer de ersättningsbelopp, hvartill dessa arrendatorer vid frånträdet af respektive arrenden eller eljest må vara i och för desamma gent emot sysslomannen lagligen berättigade;

att domkapitlet bemyndigas att, efter ty med domkyrkans fördel finnes bäst för- enligt, vare sig efter hand eller på en gång i sin helhet försälja de områden af lönejorden, som ej för seminariets behof nu omedelbart skola afstås;

att köpeanbud å dessa områden skola underställas Kungl. Maj:ts nådiga pröfning och fastställelse;

att af såväl de för seminarieområdet inflytande vederlagsmedel som äfven köpe- skillingsmedlen för blifvande försäljningar af den öfriga lönejorden 15 procent, mot- svarande den beräknade andel, hvarmed de till sysslomannen af staden Uppsala i ersätt- ning för aftongudstjänsternas uppehållande anslagna åkrar anses ingå i lönejordens hela komplex, skola afsättas till en särskild fond under domkapitlets förvaltning; samt

att angående dispositionen utaf såväl afkastningen af denna som öfriga en- ligt nästföregående moment till domkapitlet influtna medel skall lända till efter rättelse hvad Kungl. Maj:t på domkapitlets förslag, efter vederbörandes hörande, kan finna skäligt föreskrifva.»

Möjligheten af ett förvärf för seminariets räkning af den ifrågasatta men af olika skäl måst öfvergifvas, torde de viktigaste här böra nämnas.

Bland platser, som under tomfrågans behandling varit ifrågasatta men af olika skäl måst öfvergifvas, torde de viktigaste här böra nämnas.

Öster om Fyrisån belägna områden, som särskildt varit föremål för uppmärksamhet, äro, jämte den i det föregående nämnda stadsjorden invid Österplan (kartskissen: c), akademiens jord utanför stadens nordöstra och östra utkanter samt kronans jord söder om staden. Stadsdelarna öster om Fyrisån och deras omgifningar erbjuda knappast någonstädes sådan byggnadsgrund, som icke i fråga om större byggnader gör pålning nödvändig. I allmänhet anträffas ej ens på påldjup fast botten, hvarför s. k. friktionspålning måste användas. Härigenom blir grundläggningen af en byggnad med den storlek och tyngd, som den ifrågavarande seminariebyggnaden måste äga, synnerligen kostsam. Hvad den nyssnämnda akademijorden beträffar, har dess norra del invid Gäfvebanan (kartskissen: h) måst lämnas ur räkningen, särskildt med hänsyn till markens låglända beskaffenhet. Mera uppmärksamhet har däremot ägnats åt dess sydliga del invid landsvägen till Vaksala, det s. k. Väderkvarnsgärdet (kartskissen: i). Akademiens drätsel-nämnd har förklarad sig villig att här mot vederlag af söder om botaniska trädgården liggande kronojord afstå för seminarietomt behöfligt område. Mot ifrågavarande plats har emellertid talat, förutom grundförhållandena, dels dess mot norr och

öster oskyddade läge, dels dess närhet till större industriella anläggningar samt till den stora men mestadels illa bebyggda och mindre sunda förstaden Peterslund, där seminarieelever icke borde föraledas att söka sig bostäder. Beträffande kronans jord på östra sidan om Fyrisån (hofstallstatens kungsäng, kartskissen: j) är att anmärka, att grundförhållandena där äro särskildt ogynnsamma, hvarjämte den måste anses ligga allt för aflägsset från staden, hvars närmast liggande del hufvudsakligen upptages af industriella anläggningar af olika slag.

Å västra sidan om Fyrisån är det i första rummet den förutnämnda kronojorden, som kommit i betraktande. Här möta i allmänhet goda grundförhållanden.

Den närmast till staden liggande del af denna jord, som kunnat ifrågakomma, nämligen området mellan cellfängelset och universitetets botaniska trädgård (kartskissen: k), hvilket område på vissa villkor innehafves af länets hushållningssällskap, som där har vidsträckta trädgårdsanläggningar, skulle otvifvelaktigt erbjuda seminariet en i många afseenden utmärkt plats. Oafsedt frågan om hushållningssällskapets villighet att afstå från sin dispositionsrätt har detta område dels med hänsyn till terrängförhållandena, dels och i all synnerhet med hänsyn till de med åbyggnadernas inlösen förenade kostnaderna befunnits icke kunna föreslås till användning för seminariets räkning. Det tidigare nämnda området, beläget söder om cellfängelset och invid Upplands artilleriregementes öfningsfält (kartskissen: b), har med afseende på läge och byggnadsgrund ansetts mindre fördelaktigt än området å kronojordens västliga del invid Kabogårde, hvartill kommit, att fängvårdsstyrelsen i särskild underdånig skrivelse den 2 juni 1908 framhållit de olägenheter, som enligt styrelsens mening skulle uppkomma för fängvården inom cellfängelset genom ett större läroverks förläggning till dettas omedelbara närhet, samt behöfligheten af en del af området för en eventuell framtida utvidgning af fängelset. Ett område öster härom uppe på sandåsen ofvan om akademiska sjukhuset (kartskissen: l), med ungefär samma afägsenhet från staden som närmast förut nämnda plats, har särskildt med hänsyn till jordmännens beskaffenhet och det för vind och damm utsatta läget (»Blåsenhus») befunnits mindre lämpligt, hvarjämte af medicinska fakulteten vid universitetet framställning redan tidigare gjorts till Kungl. Maj:it om upplåtelse af viss del af området till uppförande därstädes af en psykiatrisk klinik för statens räkning. Kronans jord slutligen invid Fyrisån nedanför åsen (kartskissen: m) har ytterligt otjänliga grundförhållanden, ligger sankt och skuggad af åsen samt är dessutom allt för aflägsen.

Förutom den vid Fyrisån liggande ecklesiastikjorden och närgränsande byggnads-kvarter inom stadsdelen Luthagen, hvilka i det föregående blifvit omtalade (kartskissen: e och f), hafva ytterligare på västra sidan om ån några platser varit beaktade såsom möjligen lämpliga för seminariet. Hit hör ett område å Uppsala stads jord väster om kyrkogården invid epidemiska sjukhusets byggnader (kartskissen: n). Oafsedt det sannolikt rätt höga pris, som skulle äsättas jorden, om den låte sig förvärfvas, har denna plats lämnats ur räkningen med anledning därpå, att det synts, om ej olämpligt från sundhet-synpunkt, så dock mindre tilltalande att förlägga en läroanstalt i omedelbar närhet till epidemisjukhuset å ena sidan och begravningsplatsen å den andra. Norr om nu nämnda område och väster om observatoriet ligger akademien tillhörig högländ mark, där berggrunden går i dagen (kartskissen: o). Dess bebyggande skulle emellertid vara till uppenbar skada för arbetet inom det astronomiska observatoriet och har därför icke kunnat ifrågasättas.

Den i det föregående berörda platsen å akademiens jord norr om observatoriet, i närheten af allmänna läroverkets tomt (kartskissen: d) har af seminariets rektor beteck-

nats såsom den, som synts honom erbjuda seminariet den bästa belägenheten, om än grundförhållandena där visat sig mindre goda. Framställningar hafva ock, som nämnts, gjorts till akademiens drätsel-nämnd angående möjlighet af förvärfvande för seminariets räkning af en del af nämnda jord, eventuellt mot utbyte af mark å kronans jord söder om botaniska trädgården. Senast har förutvarande chefen för ecklesiastikdepartementet under mars månad 1911, med anledning af en från rektor ingifven skrivelse, i sådant syfte riktat en förfrågan till drätsel-nämnden. Denna har emellertid med hänvisning till de olägenheter, som bebyggandet af detta område skulle vålla de astronomiska och meteorologiska institutionerna, bestämdt afstyrkt tanken på en sådan förläggning af seminariet.

Beträffande det område å kronans jord invid Kåbogårde, söder om staden och universitetets botaniska trädgård, hvilket allt ifrån början af tomtfrågans behandling angifvits såsom en möjlig och i vissa afseenden lämplig tomtplats för seminariet, är slutligen att nämna, att universitetet i maj 1910 gjort underdånig framställning om upplåtelse för universitetets räkning af den centrala delen af detta område (kartskissen: a¹). Med anledning häraf och med hänvisning därtill, att frågan om möjligheten att för seminariet förvärfva tomt å ecklesiastikjorden norr om staden ännu befunne sig under utredning och att därför, i den händelse den gjorda ansökningen i oförändrad form bifölles, svårighet skulle kunna uppkomma för staten att öfverhufvud finna någon möjlig förläggning för ett folkskoleseminarium i Uppsala, hemställde Dahlgren i underdånig skrivelse den 12 maj 1910, att nådigt beslut angående den af universitetet gjorda framställningen icke måtte fattas utan att frågan om seminariets förläggning därvid vunne beaktande. Gifvetvis har ock med afgörandet af universitetets hemställan måst anstå, intill dess frågan om ecklesiastikjordens förvärfvande blifvit klargjord, hvarför ock öfverintendentensämbetet och seminariets myndigheter haft frihet att i sina slutliga yttranden och hemställanden uttala sig för den tomtplats, som med hänsyn till alla för denna fråga väsentliga omständigheter synts dem vara den för seminariet fördelaktigaste.

Att Uppsala stad skulle upplåta jord för seminariet eller åtaga sig kostnader för inköp af tomtplats har icke blifvit ifrågasatt, alldenstund man haft grundad anledning till den uppfattningen, att en i sådant syfte till stadsfullmäktige ställd andoman skulle blifvit nekaude besvarad. Väl är det från folkskolläro-utbildningens synpunkt önskligt, att ett seminarium är förlagdt till rikets största universitetsstad, men seminariet lär icke anses vara af den betydelse för staden, att dennas myndigheter skulle finna sig föranlatna till någon afsevärdare ekonomisk uppoffring för detsamma. Den enda plats a stadsjord, som allvarligare varit ifrågasatt, nämligen den förutnämnda platsen öster om staden (kartskissen: c), har för öfrigt icke synts vara i högre grad eftersträfvansvärd. Den gränsar visserligen till den välbyggda stadsdelen Österplan och är ej aflägsen från stadens centralare delar, men den ligger på den kala samt för nordliga och östliga vindar alldeles öppna slätten, och grundförhållan-

dena äro ej gynnsamma. Visserligen har vid en försöksborrning sand påträffats under leran å ett djup af 7 m., men äfven om sandlagret skulle visa sig äga önskvärd utsträckning och bärighet, blefve den för en större byggnad behöfliga pålgrunden dock ganska dyrbar. Angående de sannolika kostnaderna för jordens förvärfvande har seminariets rektor i en till öfverintendentensämbetet den 1 februari 1909 ställd skrifvelse, ur hvilken nu anförda uppgifter äro hämtade, yttrat, att efter den uppfattning, han bildat sig, staden för byggnadstomtmark å det ifrågavarande området torde komma att sätta ett pris af ända till 40 öre för kvadratfot, hvadan ett område af 3 hektar, däraf t. ex. 2½ hektar vore tomtmark, skulle betinga en köpesumma af omkring 110,000 kronor. Äfven om priset läte sig nedbringa till hälften af det i denna skrifvelse beräknade, skulle kostnaden således blifva väsentligt större än för tomt å den förutnämnda domkyrkogjorden enligt det af domkapitlet föreslagna priset.

Af den i det föregående lämnade redogörelsen framgår, att under den följd af år, hvarunder seminariets tomtfråga varit föremål för behandling, en synnerligen omfattande undersökning blifvit gjord angående de möjligheter, som syns kunna förefinnas. Dahlgren har i underdånig skrifvelse den 13 november 1911 uttalat, att han ansåge det osannolikt, att ytterligare undersökningar skulle kunna gifva några nya uppslag af värde i fråga om seminariets förläggning eller medföra några nya synpunkter för denna frågas bedömande. De platser, som nu kunde blifva föremål för val, vore endast följande två: *å ena sidan platsen å kronans jord invid Kåbogårde, söder om botaniska trädgården (landssekreterarens m. fl. löningsjord, kartskissen: a) oc å andra sidan platsen å domkyrkans jord invid Enhagen, norr om taden (kartskissen: g).*

I den af öfverintendentensämbetet den 28 september 1909, efter hemställan af arkitekten Lindegren och rektor Dahlgren, föreslagna ägofiguren för den ifrågasatta tomten å domkyrkogjorden hafva de af domkyrkosysslomannen Söderberg begärda ändringarna i allt hufvudsakligt blifvit iakttagna. Därvid har en minskning skett i det föreslagna tomtområdet, särskildt därigenom att, såsom förut nämnts, en ned till Fyrisån utsträckt del däraf borttagits. Med afseende härpå har Dahlgren i förutnämnda underdåniga utlåtande den 13 november 1911 anført:

De föreslagna
tomtfigu-
rerna.

Att så måste ske, vore från seminariets synpunkt att beklaga, alldenstund det för seminariet måste blifva af betydelse i flera afseenden (badning, simundervisning, tvätt, vattenhämtning för trädgårdens behof, skridskoåkning o. s. v.) att kunna förfoga öfver någon mindre del af åstranden. Men då enligt stadsplaneförslaget området närmast ån icke skulle komma att afses till byggnadstomter utan användas för planteringar och således icke finge något saluvärde, vågade Dahlgren hoppas, att domkapitlet vid dirom framdeles gjord hemställan skulle åt seminariet till begagnande upplåta en strandremsa af 40—50 meters längd i öfre delen af jordområdet och därigenom bereda seminariet förmånen af strandrätt.

Domkapitlet har välvilligt beaktat detta rektors uttalande. »Och vill domkapitlet», heter det i dess underdåniga skrifvelse den 15 november 1911, »i anledning af den utaf rektor Dahlgren såsom för seminariet önskvärd framhållna angelägenheten att erhålla strandrätt invid Fyrisån, redan nu i underdånighet gifva tillkänna att, så vidt på domkapitlet ankommer, domkapitlet skall tillmötesgå möjligen blifvande hemställen härutinnan.»

Enligt af Dahlgren lämnad upplysning är det ifrågavarande tomtområdet, sådant det är angifvet i öfverintendentsämbetets slutliga, dess underdåniga skrifvelse den 28 november 1911 bilagda ritningar, till sin form bestämdt efter samråd mellan arkitekten Lindegren, domkyrkosysslomanen Söderberg och rektor samt i denna form af stadsingenjören i Uppsala G. Laurell infördt å det förslag till ny plan för Uppsala stad, som för närvarande är under behandling. Området är så valdt, att det på berggrund hvilande gruslager, som finnes i terrängen, faller inom området och utgör dess nordliga del, där man då på ett medeldjup af 2,34 meter har fast berg, erbjudande byggnadsgrund för själfva lärohuset. Höjden öfver medelvattenståndet i Fyrisån är, såsom förut nämnts, 3—4 meter. Den föreslagna ägofigures ytvidd är 41,650 kvadratmeter.

I fråga om tomtplatsen å kronojorden söder om botaniska trädgården är till det därom redan anförda endast att tillägga, att tomtfiguren där visserligen ej skulle blifva den mest önskvärda, enär den af landshöfdingen disponerade egendomen Lugnet med ett hörn skjuter in i det område, som för seminariets räkning skulle tagas i anspråk, men att å detta område kan gifvas fullt tillräcklig storlek och god afgränsning, samt att det erbjuder rymlig byggnadsgrund af fast sandbotten på ett djup af $1\frac{1}{2}$ —3 meter.

Jämförelse
mellan de
föreslagna
tomtplatserna.

Någon jämförelse mellan ifrågavarande två platser med därpå grundadt uttalande angående den enas eller andras företräde har icke gjorts vare sig af domkapitlet eller af seminariets lärarkollegium. Båda hafva dock förordat förvärf af tomt å domkyrkojorden, och domkapitlet har i slutligt underdånigt utlåtande den 15 november 1911 med hänvisning till skäl, som anförts af seminariets rektor, hemställt om seminariets förläggande till nämnda område.

Dahlgren har i flera af de yttranden, han i ärendet afgifvit, lämnat en jämförande redogörelse för platserna i fråga och för sin del uttalat sig angående ett val dem emellan.

Platsen å kronans mark invid Kåbogårde vore i och för sig synnerligen god. Läget vore högt (24 m. öfver Fyrisån), dammfritt samt skyddadt mot nordliga och östliga vindar. Omgifningarna ägde fri och omväxlande natur, gynnsam för utflykter i studie-

syfte och för idrottsöfningar. Jordmänen vore god och byggnadsgrunden förträfflig. Mot platsen talade endast dess aflägsenhet från sådana stadsdelar, där seminarieeleverna kunde finna för sig lämpliga bostäder och därifrån seminariet kunde påräkna att erhalla barn för sin öfningsskola.

I sistnämnda afseende kunde däremot platsen å domkyrkans jord anses fullt tillfredsställande, hvartill komme, att närliggande stadsdel och förstads-sambällen vore stadda i rask utveckling samt att spårvägslinje sträckte sig fram till närheten af platsen. Jordmänen vore ej otjänlig och markens lutningsförhållanden ej ogynnsamma. Fast byggnadsgrund förefunnes. Mot denna plats vore däremot att anmärka dess aflägsenhet från stadens centrala delar (så t. ex. blefve afstånden till posten, riksbanken och statens järnvägsstation öfver 2 km.). Den vore vidare skild från staden genom en oregelbundet bebyggd förstad (Eriksdal med Enhagen), genom hvilken lämplig infartsväg svårigen kunde erhållas, och den afstängdes från staden af järnvägslinjen. Läget vore lågt, kalt och utan vindskydd.

Af seminariets läkare, doktor Fredrik Clason, hade rektor begärt utlåtande från hygienisk synpunkt angående de båda ifrågasatta tomplatserna.

Clason hade i fråga om den senare af dem eller Enhagstomten erinrat, att grundförhållandena å själfva byggnadsplatsen visserligen vore gynnsamma, men att tomten eljest grünsade till en trakt invid Fyrisån, som af ålder och till ännu för omkring 30 år sedan nästan årligen öfversvämmats, samt att omgifningarna måste betecknas som mindre tilltalande och från synpunkten af det psykiska inflytandet icke fördelaktiga. Beträffande de båda platserna *i och för sig* funne han Kåbogärdeplatsen synnerligen lämplig och tilltalande samt afgjort öfverlägsen Enhagsplatsen, hvilken, utan att böra betecknas som utprägladt ohälsosam, dock måste anses vara ganska ogynnsamt situerad.

Emellertid måste frågan, fortsätter Clason, icke minst från hälsosynpunkt ses äfven från en annan sida. Afståndet till Kåbogärde vore, åtminstone från vanlig uppsalasynpunkt, ganska långt, och den tid, som eleverna måste använda på cirka 3 gångers dagligt gående till och ifrån läroverket, blefve otvifvelaktigt längre än önskvärdt. Eleverna behöfde visserligen daglig motion i fria luften, men detta behof tillgodo-åges ingalunda på önskvärdt sätt af skolpromenaderna, som hvarken till form eller innebäll erbjöde en harmonisk och tilltalande friluftsmotion. Tvärtom kunde det befaras, att den af skolvägens längd orsakade tidsförlusten och tröttheten skulle minska tillfällena till verkligt nyttig motion.

Det syntes alltså, som om längden af skolvägen till Kåbogärde skulle nödga till öfvergifvande af denna från alla andra synpunkter så tilltalande och öfverlägsna plats.

Möjligen funnes dock ett sätt att åtminstone till en afsevärd del aflägsna de af väglängden uppkommande olägenheterna, nämligen om i närheten af den tilltänkta seminariebyggnaden vid Kåbogärde kunde inrättas ett för seminarieeleverna afsedt på samma gång fullgodt och ej för dyrt *matställe*. Nödvändigheten att gå hem på frukostloftet, möjligen äfven till middagen, skulle därigenom upphävas, och mycken tid vinnas. Om detta matställe tillkomme under medverkan, i lämplig form, och kontroll af seminariets styrelse, skulle därmed äfven kunna vinnas en viss garanti för att eleverna erhöles fullgod näring, något som under nuvarande förhållanden icke alltid torde vara fallet. Möjligheten att på ifrågavarande plats få till stand ett dylikt matställe borde kunna befordras genom det nära grannskapet af två större regementsmarketentier och Grindstugans utvärdsbus. Om således väglängden till Kåbogärde innebure en olägenhet så pass stor, att den vore ägnad att framkalla en stark tvekan om platsens användbarhet, så syntes Clason möjligheten att i väsentlig mån undanröja

denna olägenhet genom åstadkommande af ett närbeläget, fullgodt matställe för seminarieelever böra undersökas, innan Kåbogärdeplatsen definitivt öfvergifves.

Hvad doktor Clason sålunda anfört vore naturligtvis, säger Dahlgren, värdt synnerligt beaktande och ägnadt att afskräcka från den s. k. Enhagsplatsen. Dock vore Dahlgren öfvertygad om att de hygieniska förhållandena ingalunda vore så ogynnsamma för denna plats, som de vid en dylik jämförelse kunde te sig.

Med afseende på det sankta läget vore följande att märka. Trakten i nordvästlig riktning från tomten utgjordes af tämligen sankt ängsmarker, som nådde fram till omkring $\frac{1}{2}$ km:s afstånd från tomten. Höjd- och terrängförhållandena vore i det hela desamma som å hela Luthagen (närmast liggande del af Uppsala stad). Den ifrågasatta tomten skulle nästan fullständigt komma inom höjdkurvorna för 9 och 10 m., d. v. s. omkring 3 å 4 m. öfver Fyrisåns medelvattenstånd. Folkskolemtomten å Luthagen hade samma höjd, och tomterna utmed Sysslomansgatan hade höjdsiffror mellan 9 och 8, under det att den öster därom liggande delen af Luthagen hade 8 och 7 eller till och med därunder.

Hvad beträffar Fyrisåns värflöden kunde anmärkas, att en af de orsaker, som tidigare ofta förorsakade dem, nämligen hopning af drifis, numera ansåges vara genom särskilda åtgärder förebyggd. De senaste öfversvämningarna hade förekommit åren 1888 och 1900. Vid den sistnämnda, som varit ovanligt hög, hade, efter hvad det upplysts, vattnet stigit till höjden 7,1 m. eller 1,3 m. öfver medelvattenståndet. Endast en mindre del af strandområdet invid den ifrågasatta seminarietomten, men icke någon del af denna tomt hade därvid blifvit satt under vatten. Erfarenheten hade icke gifvit Luthagen anseende af en osund stadsdel. Äfven förmögna personer valde alltmör denna stadsdel till bostadsplats. Två af stadens större läroanstalter låge lägre än den ifrågavarande tomten, nämligen högre läroverket för flickor och Fjellstedtska skolan, som båda låge alldeles vid åbrädden. Stadsdelen Svartbäcken och Österplan hade i det hela lägre höjdsiffror.

Afoppet från tomten torde väl icke utan allt för stora kostnader kunna föras in i det dräneringsnät, som utnynnade i Fyris nedom öfre fallet (Kvarnfallet), utan måste föras till en mindre ledning, som ginge utefter järnvägslinjen i närheten af tomtgränsen. Man hade fördenskull att räkna med, att bottnen i hufvudbyggnadens källarvåning icke kunde läggas lägre än högsta förekommande vattenstånd i Fyrisån ofvanför det öfre fallet. Äfven med hänsyn tagen till ett mycket sällan förekommande högsta vattenstånd skulle dock källarbotten kunna läggas åtminstone 2 m. under den omgifvande markens yta, hvilket vore tillräckligt.

De vindar, för hvilka Enhagsplatsen låge mera öppen än Kåbogärdeplatsen, nämligen vindar från norr och öster, vore under månaderna september—maj, enligt hvad från meteorologiska anstalten i Uppsala inhämtade upplysningar gäfvade vid handen, visserligen långt ifrån ovanliga men dock de jämförelsevis minst allmänna.

Den utväg, som doktor Clason anvisat för minslandet af de olägenheter, som Kåbogärdeplatsen skulle medföra till följd af sin aflägsenhet från seminarieelevernas bostäder, nämligen åstadkommandet af ett närbeläget, fullgodt matställe för eleverna, hade Dahlgren tagit i omsorgsfullt öfvervägande och angående möjligheten af dess försökande inhämtat de upplysningar, som varit att erhålla från andra seminarier. Att få ett dylikt matställe till stånd såsom en statens anstalt torde icke vara att tänka på. Att åter uppehålla det som privatföretag samt därvid säkerställa dess ekonomiska bestånd och på samma gång möjliggöra tillräcklig prisbillighet för eleverna skulle helt visst innebära så pass stora svårigheter och risker, att man icke därpå kunde grunda

bestående framtida förhållanden. Väl kunde tänkas, att staten skulle kunna komma att lämna understöd för ändamålet och ålägga seminariets myndigheter vissa förpliktelser i fråga om ledningen af företaget. Detta åter skulle allt för lätt kunna bringa dessa myndigheter i en mycket svår ställning, då ju anordningen äfven härvid dock blefve beroende af en mängd yttre förhållanden, öfver hvilka de icke kunde bestämma. Af sådana skäl och särskildt då det gällde en läroanstalt med ett så stort antal lärjungar (elever och barn) som den ifrågavarande, funne Dahlgren det framkastade förslaget, om det ock skulle kunna tänkas lyckligt genomfördt, dock med hänsyn till de ovissa möjligheterna för sitt förverkligande knappast kunna tagas med i räkningen.

För egen del har Dahlgren redan tidigt, om ock icke utan en viss tveksamhet, gifvit förord åt tomtplatsen å domkyrkojorden. För de skäl, som därvid varit för honom bestämmande, har han vid olika tillfällen redogjort, slutligen i förutnämnda underdåniga skrifvelse den 13 november 1911, däri han anför:

»Afståndet mellan bostaden och läroanstalten är af större betydelse för seminarieeleven än exempelvis för lärjungen vid ett allmänt läroverk. Den förre måste i regeln oftare än den senare infinna sig vid sin läroanstalt, och han är mera beroende af de hjälpmedel, som denna erbjuder honom för hans utbildning. Hvad seminariet i sistnämnda afseende kan skänka skall i framtiden helt visst blifva mera och af ännu större värde för eleven än för närvarande, och man vill då ock gärna tänka sig, att han skall komma att begagna sig däraf ej blott under lärotimmarna, utan äfven för studier och öfningar, hvilka, på samma gång de ingå som led i seminariets utbildningsarbete, tillika äro af frivillig och individuell natur. Han bör inom vissa gränser hafva tillfälle att, äfven utom den egentliga lärotiden, idka studier i seminariets läsrum och laboratorier, öfva sig i piano- och orgelspelning på dess instrument, sysselsätta sig med slöjdarbete i slöjdvärkstaden, med trädgårdsarbete i trädgården och med kroppsöfningar på idrottsplatsen eller i gymnastiksalen. Det ligger i seminariets intresse, att dess tillgångar på sådant sätt blifva i möjligaste mån använda. Men uppenbart är, att väglängden mellan elevens bostad och läroanstalten härvid spelar en icke oväsentlig roll och att långa skolvägar blifva en hämsko på seminariearbetet. Härtill komma sedan de olägenheter, som i hvarje skola äro förbundna med långa skolvägar, särskildt i fråga om möjligheten att bereda en frukostrast så pass lång, att lärjungarna hinna att i sina hem i lugn och ro äta ordentlig frukost. Visserligen kunna en del anordningar tänkas, som i någon mån minska dessa olägenheter (inrättandet genom rektors försorg af frukostmatställe i läroanstaltens närhet o. d.), men de äro vanskliga att genomföra och kunna sväriligen förhindra, att en del lärjungar antingen från hälsans eller ekonomiens synpunkt sedt få det mindre bra, än önskligt vore.

Nu ligger den å kronojorden belägna platsen afägsat, nämligen från sådana stadsdelar, där seminarieeleverna finna för sig lämpliga, d. v. s. sunda och billiga bostäder. Och just den omständigheten, att den invidliggande stadsjorden är bestämd att upptagas af villasamhällen, synes komma att för all framtid befästa detta förhållande. Möjligheterna för stadens tillväxt åt ifrågavarande sida äro i allmänhet taget ganska begränsade. Vid bedömandet af den betydelse, som detta kan hafva för den föreliggande frågan, är ock att tänka på, att det nya seminariet är afsedt för dubbla klasser, hvadan man har att räkna med ett antal af 240 elever i seminarieklasserna och omkring 150 barn i öfningsskolan.

Om de betänkligheter, hvilka jag af sådant skäl hyst med afseende på platsen å kronojorden, under den tid, som förflutit sedan ärendet först kom under min handläggning, icke blifvit häfda, har å andra sidan seminariets förläggning till domkyrkojorden norr om staden visat sig, mera än jag i förstone tänkte, kunna gifva anledning till farhågor, i hvilket afseende jag särskildt måst beakta seminarieläkarens för denna plats mindre förmånliga utlåtande. Men att den är för ändamålet fullt användbar och i vissa afseenden för detsamma väl ägnad, synes mig dock otvifvelaktigt. Och den betänklighet, jag framhållit beträffande seminariets förläggning till kronojorden, innebär, om den öfver hufvud taget är befogad, en olägenhet af svårare art än de olägenheter, som på platsen å domkyrkojorden äro att förvänta.

Skillnaden i de kostnader, som i ena och andra fallet uppkomma, synes mig icke stor nog för att kunna komma i betraktande, åtminstone icke från de synpunkter, hvilka jag i det föreliggande ärendet har att företräda. Därvid är ock att erinra därom att den ifrågavarande kronojorden, vare sig den skulle användas till något annat statsändamål eller komma att försäljas, måste anses äga högt värde, att det ändamål, för hvilket köpesumman för tomten å domkyrkojorden skulle finna användning, väl kan betraktas som ett statsintresse och att det af domkapitlet åsatta priset måste anses vara mycket moderat.»

Öfverintendentsämbetet har å sin sida i skrifvelse till departementschefen den 11 mars 1911 i tomtfrågan anført, att af gjorda undersökningar syntes vara ådagalagdt att, med hänsyn till såväl grundbottnens beskaffenhet som sanitära förhållanden, af ifrågakomna byggnadsplatser företräde syntes böra lämnas åt den å kronojorden söder om botaniska trädgården belägna, men att, därest afseende fästes vid den af seminarierector framhållna fördelen, hvad anginge belägenheten i staden, ofvannämnda tomt å ecklesiastikjorden ingalunda kunde betraktas såsom förkastlig ur byggnadssynpunkt, om än grundläggningsarbetet där blefve förenadt med större kostnader. I sin slutliga skrifvelse i ärendet den 28 november 1911 har ämbetet beräknat skillnaden i de nämnda kostnaderna till sammanlagdt 20,000 kronor, men förklarar, att det »finner sig med afseende å de särskilda hänsyn, domkapitlet och rektor härför åberopat, böra tillstyrka förvarfvandet för ändamålet i fråga af den s. k. ecklesiastikjorden».

Departementschefen
angaende
tomtfrågan.

Det är att beklaga, att ingendera af de två platser, som funnits vara de enda, hvilka för seminariets förläggning kunna ifrågakomma, erbjuder i alla afseenden de egenskaper, som äro önskvärda för en läroanstalt af ett folkskoleseminariums natur. Det synes mig emellertid, som skulle de undersökningar och utredningar, för hvilka jag i det föregående redogjort, tämligen oförtydbart gifva vid handen, att man af de två platserna har att välja *platsen å domkyrkans jord norr om staden* (kartskissen: g). Santliga i ärendet hörda myndigheter, hvilka öfverhufvud yttrat sig angående valet mellan olika belägenheter, hafva uttalat sig för denna plats, och

de skäl, som af seminariets rektor anförts för nybyggnadens förläggning till ifrågavarande domkyrkojord hellre än till kronans jord söder om staden, finner jag vara synnerligen beaktansvärda.

Om jag således äfven med bortseende från alla för seminariets intressen främmande hänsyn måste ställa platsen å kronojorden i andra rummet, kan jag icke heller underlåta att vid valet af tomtplats fästa väsentligt afseende vid den underdåniga anhållan, som i fråga om denna jord blifvit framställd från universitetets sida. Det synes mig uppenbart, att det måste ligga i universitetets intresse att komma i besittning af markområdet söder om botaniska trädgården, då detta möjliggör en naturlig utveckling af de vetenskapliga institutioner, som redan finnas eller äro afsedda att förläggas i detta områdes grannskap. Jag har ock för afsikt att, därest förslaget om seminariets förläggning till domkyrkojorden vinner Kungl. Maj:ts godkännande, i en följande punkt hemställa om aflåtande af nådig proposition till Riksdagen angående upplåtelse af mark för universitetets behof å kronans jord söder om botaniska trädgården (kartskissen: a¹). Den kostnadsökning, som seminariets förläggning till domkyrkojorden måste medföra dels till följd af större grundläggningskostnader, dels till följd af jordlösen, synes mig icke tillräckligt stor för att få afgörande betydelse gent emot å ena sidan seminariets bästa, å andra sidan universitetets välgrundade önsknningar.

Mot den föreslagna tomtfiguren finner jag ingen anmärkning vara att göra. Det pris af 1 krona 25 öre för kvadratmetern, som af domkapitlet åsatts jorden i fråga, måste anses moderat och torde i väsentlig mån vara bestämdt af intresse för seminariet. Det för tomten erforderliga beloppet utgör 52,062 kronor 50 öre eller afrundadt uppåt 52,063 kronor. Till jämförelse må nämnas att, enligt hvad upplyst blifvit, tomter i det invidliggande lilla förstadssambället Enhagen blifvit försålda till pris af 40 öre för kvadratfoten, således omkring 4 kronor 50 öre för kvadratmetern. Rörande de villkor i öfrigt, som af domkapitlet uppstälts i samband med försäljningen af mark till tomt för seminariet, villkor som af kammarkollegium i allt hufvudsakligt förordats, finner jag ingen anledning till erinran.

Uppdraget att för folkskoleseminariet utarbета *byggnadsritningar* och uppgöra *kostnadsberäkningar* anförtröddes af öfverintendentsämbetet åt tjänstgörande arkitekten hos ämbetet Axel Lindegren. I anslutning till

Byggnads-
frågan.

en af Lindegren gjord byggnadsskiss och med stöd af en inom öfverintendentsämbetet uppsatt, af chefen för folkskolebyrån i ecklesiastikdepartementet gillad plan för ett dubbelklassigt seminarium utarbetade seminariets rektor ett i enskildheter gående, motiveradt program för den blifvande byggnaden. I samråd med chefen för folkskolebyrån upptog Dahlgren därvid lokaler ej blott för ett s. k. *dubbelseminarium*, d. v. s. ett seminarium med dubbla afdelningar inom hvar och en af de fyra årsklasserna, utan äfven för en särskild *seminariekurs för studenter*, motsvarande de ettåriga studentkurser, som för närvarande äro anordnade vid seminarierna i Stockholm och Växjö.

Med ledning af detta program upprättade arkitekten Lindegren ett byggnadsförslag, hvilket under beteckningen A ingår bland de ritningar och handlingar, som från öfverintendentsämbetet blifvit i ärendet öfverlämnade. Detta förslag skulle, utgiften för markförvärf oberäknad, betinga en kostnad af 763,000 kronor. Med hänsyn till denna höga kostnadssumma utarbetades af arkitekten ett nytt förslag efter inskränktere fordringar, i de ärendet åtföljande ritningarna och handlingarna betecknadt som förslaget B. Genom antagandet af detta förslag skulle kostnaden nedbringas med ej mindre än 87,000 kronor eller till 676,000 kronor, därvid priset liksom i föregående fall afser byggnader å ecklesiastikjorden norr om staden.

De upprättade ritnings- och kostnadsförslagen öfverlämnades af öfverintendentsämbetet till domkapitlet i Uppsala för yttrandes afgifvande. Domkapitlet infordrade utlåtande af seminariets rektor, som i förut nämnd skrifvelse den 13 november 1911 anförde:

Ritningarna afsåge byggnad för ett dubbelklassigt seminarium och därmed förenad klass eller afdelning för studenter. Elevantalet i hvarje klass vore beräknadt till 30, hela elevantalet således till 270. Från seminariet skulle årligen komma att utexamineras inemot 90 lärare. Öfnings skolans lokaler afsåge att gifva utrymme åt en dubbel folkskola af litt. B-formen, således upptagande 6 skolafdelningar jämte en högre afdelning (20—24 barn i hvarje afdelning), hvarjämte möjlighet skulle finnas till ytterligare uppdelning i mindre afdelningar allt efter undervisningens behof.

Ritningarna vore uppgjorda i samråd med Dahlgren och efter af honom utarbetad promemoria. Det syntes honom, att det af arkitekten Lindegren utförda arbetet ägde synnerligen stora förtjänster från såväl praktiska som estetiska synpunkter. Påpekades, att seminariabyggnadens grundplan, som på ett i det hela utmärkt sätt motsvarade läroanstaltens organisation, delvis vore betingad af byggnadsgrundens begränsning.

Dahlgren ansåge sig icke vid detta tillfälle behöfva ingå på en utförligare redogörelse för eller granskning af byggnadsförslaget. Att vid närmare undersökningar några smärre förändringar skulle befinnas behöfliga, vore att vänta, och skulle tillfälle till sådana förändringars vidtagande sannolikt erbjuda sig vid arbetsritningarnas utförande. De syntes i hvarje fall icke kunna blifva af den omfattning, att de komme att

inverka på kostnadsberäkningen i det hela. Med afseende på bostadshusen funne Dahlgren en utvidgning af vaktmästarbostaden önskvärd, äfven om därmed måste följa en inskränkning af utrymmet i rektorsbostaden.

Förslaget A upptog flera lärorum för öfningsskolans räkning, gäfvade större utrymme i en del lokaler, bland andra samlings-, musik- och gymnastiksalarna samt kollegierummet, medförde en bättre förläggning af rummen för den naturvetenskapliga undervisningen och en fördelaktigare anordning af trappuppgångarna samt torde ock bättre tillåta genomförandet af det arkitektoniska motivet. Det ägde därför gifvetvis i och för sig företräde framför förslaget B. Detta sistnämnda förslag vore senare utarbetadt, sedan verkställda byggnadstekniska beräkningar visat, att förslaget A ledde till högre kostnader, än man väntat. Förslaget B innebure en reduktion i de afseenden, där en sådan syntes möjlig utan att för läroanstaltens framtida verksamhet allt för viktiga intressen komme att äfventyras. Med hänsyn till den betydande minskning i kostnader, som med förslaget B vunnes, ansåge sig Dahlgren böra förorda detsamma. Märkas borde, att de jämförelsevis höga kostnaderna för boställshusen vid läroanstaltens förläggning till domkyrkojorden förorsakades af de ogynnsamma grundförhållanden, som där vore rådande utanför det begränsade område, dit lärohuset skulle förläggas och där grunden utgjordes af fast berg.

Domkapitlet har i sin underdåniga skrifvelse den 15 november 1911 förklarar, »att domkapitlet, som icke har något att erinra mot ifrågasvarande ritningar och kostnadsförslag, anser sig böra på de af rektor Dahlgren andragna skälen tillstyrka, att seminariebyggnaderna måtte komma till utförande i enlighet med det med litt. B betecknade förslaget.

Öfverintendentsämbetet slutligen har i sin underdåniga skrifvelse den 28 november 1911 tillstyrkt, att de blifvande byggnaderna uppfördes efter förenämnda, med B betecknade alternativförslag.

För byggnadsförslaget enligt *alternativet B* torde en kort redogörelse böra lämnas. Det upptager lärohus, rektorsbostad, vaktmästarbostad samt några smärre uthusbyggnader.

Lärohuset utgöres af ett hufvudparti med två därtill sig anslutande flyglar, i det inre bildande en enda sammanhängande byggnad. Hufvudpartiet, som har fasad mot sydost, innehåller i två våningar de 9 klassrummen för seminarieafdelningarna och en större lärosal för öfningsskolan samt i tredje våningen och å vinden lärorum jämte arbets- och materiellrum för undervisningen i de olika grenarna af naturkunnigheten. Vinden inrymmer ock en rad små rum för elevernas öfningar i piano- och orgelspelning. Östra flygeln innesluter i sin främre del samlingsalen med därunder liggande lärar- rum och rektorsexpedition, i sin mellersta del på nedre bottnen biblioteks- och läsrum och därofvån på öfre bottnen musiksalen, som ock är afsedd att utgöra samlingsal för öfningsskolan, och slutligen i sin borte del gymnastiksalen, i hvars källarvåning finnas afklädningsrum, badanordning och tvättstuga. Västra flygeln, som är mindre, innehåller i två våningar rum för öfningsskolan, hvarjämte å vinden teckningssalen är inrymd. I källarvåningen under hufvudpartiet och västra flygeln finnas rum för trä- och metallslöjd, ett frukostrum samt utrymmen för värmeledningen och för kolupplag. Utom nu nämnda lägenheter samt nödiga förstugor, korridorer och trappor innehåller bygg-

naden några smärre rum, hufvudsakligen behöfliga till förvaring af inventarier och undervisningsmaterieell. Byggnaden hvilat i sin helhet på berggrund. Dennas utsträckning är nätt och jämt tillräcklig för byggnaden. Bergbotten, som är täckt af grus, befinner sig på växlande djup, hvadan de behöfliga betongarbetena blifva rätt betydande.

Rektorsbostaden är afsedd att uppföras af trä i två våningar på underlag af en betongbädd. Den lösa byggnadsgrunden skulle ansenligt fördyra byggandet af stenhus; äfven för ett trähus blir grundläggningskostnaden ganska afsevärd. Ritningen upptager 6 rum, jungfrukammare och kök samt tamburer och förrådsrum och i källaren rum för centraluppvärmning samt förvaringsrum för bränsle och matvaror.

Vaktmästarbostaden, likaledes af trä, innesluter tre väl skilda bostadslägenheter, en för vaktmästaren på 2 rum och kök, en för eldaren, äfven omfattande 2 rum och kök, samt en för trädgårdskarlen å 1 rum och kök. Källare och vedbodas läggas vid sidan af byggnaden.

Ett af arkitekten Lindegren lämnadt sammandrag af kostnadsberäkningen, afseende läroanstaltens förläggning till domkyrkojorden och byggnadernas uppförande i enlighet med förslaget B, har följande utseende:

Lärohuset (utom grund)	kronor 404,000
Grundläggning för detta	» 50,500
Värmeledning	» 35,000
Gas-, vatten- och aflöpsledningar	» 34,000
Elektrisk belysning	» 15,000
Rektorsbostad (utom grund).....	» 30,000
Grund för denna	» 10,500
Vaktmästarbostad (utom grund)	» 15,000
Grundläggning för denna	» 3,500
Skjul och källare.....	» 3,500
Planering och stängsel.....	» 15,000
Oförutsedda utgifter och arfvoden.....	» 60,000

Summa kronor 676,000.

I kostnaderna för lärohuset äro, såsom vanligt i liknande fall, inräknade kostnaderna för vissa inredningsarbeten, särskildt för gymnastiksalens samt tamburernas och korridorernas inredning. Den för planering och stängsel beräknade summan lærer, enligt hvad upplyst blifvit, vara tillräcklig äfven till bestridande af kostnaden för anläggning af de för skolgården och den blifvande trädgården nödvändiga skyddsplanteringarna.

Departementschefen
angående
byggnadsfrågan.

Innan jag till Kungl. Maj:ts afgörande öfverlämnar här framlagda byggnadsfråga, hvilken, såsom af det anförda framgår, innebär en betydande statsutgift, anser jag mig böra erinra om ett förhållande, som för denna frågas rätta bedömande är af väsentlig betydelse.

Genom de utredningar, som verkstälts af folkundervisningskommittén, måste det numera anses till fullo ådagalagdt, att på folkskolans område en betänkelig lärarbrist är rådande. Nämnda kommitté har i sitt för en tid sedan afgifna betänkande rörande seminarierna uppvisat, att bristen på fullt kompetenta lärare vid folkskolorna — hela antalet s. k. mindre folkskolor därvid icke medräknadt — vid 1910 års början sannolikt uppgick till ej mindre än 920 lärare, 485 manliga och 435 kvinnliga, samt att denna betydande brist med hvarje år ytterligare ökas.

Häraf framgår, att de nuvarande folkskoleseminarierna icke äro tillräckliga för att fylla det behof, som genom dem skulle fyllas. Folkundervisningskommittén har ock föreslagit planmässiga åtgärder såväl för afhjälpan det af den förhandenvarande lärarbristen som för ett rikligare tillgodoseende af det ärligen uppkommande behofvet af nya lärarkrafter. Till de af kommittén i första rummet föreslagna åtgärderna hör en sådan utvidgning af folkskoleseminariet i Uppsala, som i det föreliggande byggnadsförslaget förutsättes.

Den lärarbrist, hvarom jag nu erinrat, är förvisso för vår folkskola och hela vår folkbildning af så menlig inverkan, att den påkallar snara och kraftiga åtgärder för sitt afhjälpan. Skall vårt folkskoleväsen ej stanna i växten utan vinna den utveckling, som från olika sidor framhålles såsom nödvändig för att detsamma i ännu högre grad än hittills må blifva fruktbringande för vårt folks andliga och materiella odling, måste uppenbarligen de läroanstalter, som hafva att utbilda lärare och lärarinnor för folkskolorna, sättas i stånd att fylla sin uppgift, såväl med afseende på själva utbildningens beskaffenhet, att denna må blifva den bästa möjliga, som med afseende på antalet utbildade, att detta må komma att motsvara folkskolornas faktiska behof.

Jag kan därför icke anse ett uppskof med den föreliggande byggnadsfrågan vara tillrädligt, så mycket mindre som ett sådant helt visst icke skulle göra de slutliga kostnaderna mindre. Jag måste ock anse det föreliggande förslaget att göra folkskoleseminariet i Uppsala till ett *dubbelklassigt* seminarium och därjämte med detsamma förbinda en särskild *utbildningskurs för stulenter* vara välbetänkt. Ej blott ur synpunkten af den föreliggande lärarbristen är detta förslag till fullo motiveradt, utan äfven ur ekonomisk synpunkt. Dubbelseminariet har redan genom beslutet om Göteborgsseminariets om- och tillbyggnad samt beslutet om nybyggnad för folkskoleseminariet i Falun vunnit statsmakternas godkännande, och de ekonomiska skäl, som vid dessa besluts fattande varit för Kungl. Maj:t och Riksdagen bestämmande, torde icke nu behöfva ytterligare utvecklas.

Den kostnad, som det föreliggande byggnadsförslaget beräknats skola medföra, eller 676,000 kronor, har jag funnit något större, än jag väntat. Detta gäller jämväl om det af vederbörande rektor och domkapitel samt af öfverintendentsämbetet förordade, *med B betecknade mindre förslaget*, hvilket gifvetvis är det, som bör komma i betraktande, äfven om de arkitektoniska och pedagogiska företrädena hos förslaget A äro att erkänna. Det af rektor utarbetade byggnadsprogrammet utgör dock endast en tillämpning af grundsatser, som i det hufvudsakliga följts vid de senaste seminariabyggnadernas uppförande, nämligen byggnaderna för seminarierna i Luleå, Växjö, Göteborg och Falun. Intet är däri upptaget, som icke måste anses väl behöfligt från undervisningens och studiearbetets synpunkt. Och det arkitektoniska och tekniska utförande, som programmet erhållit i byggnadsritningarna, torde kunna betecknas som flärdöst och enkelt. Utrymmet inom byggnadens murar är så fullständigt utnyttjadt, att man snarast måste beklaga den allt för sparsamma förhandenvaron af utrymmen för möjliga framtida behof.

Endast i ett afseende innebär byggnadsprogrammet en bestämd och mera betydande utvidgning utöfver hvad vid föregående byggnader för dubbelseminarier förekommit, nämligen i afseende på upptagandet däri af den särskilda afdelningen för studenter. Denna afdelning har ej blott kraft ytterligare ett klassrum utan gifvetvis äfven nödvändiggjort någon ökning i storleken af samlingsalen och gymnastiksalen, i viss mån ock af musiksalen och läsrummet. En särskild studentafdelning skulle egentligen därjämte påkalla äfven en större öfningsskola. Med hänsyn till den betydande kostnadsökning, som däraf skulle följa, är öfningsskolan emellertid i förevarande fall beräknad till samma storlek, som eljest för ett dubbelseminarium anses erforderlig. Då det större antalet elevlektioner i ökad grad fordrar öfningsskolans uppdelning i smärre afdelningar, har man emellertid till de 7 lärorum, som densamma vid normal sammansättning upptager, för dess räkning lagt ytterligare ett rum (å västra flygelvinden), hvilket dock har obetydlig storlek och dessutom synes i viss mån hafva erhållits på bekostnad af lokalutrymmet för teckningsundervisningen, som blifvit i saknad af s. k. skuggrum.

Den nu nämnda, af den särskilda studentafdelningen betingade utrymmesökningen innebär naturligtvis en rätt väsentlig kostnadsökning. Om man med vederbörlig hänsyn tagen härtill likväl måste finna de beräknade byggnadskostnaderna jämförelsevis höga, torde detta förnämligast vara att tillskrifva grundförhållandena å den föreslagna tomplatsen. För själfva den stora hufvudbyggnaden erbjuder visserligen denna plats, såsom förut nämnts, en efter uppsalaförhållanden ovanligt god grund, nämligen

fast berg. Men berggrunden är på det sätt begränsad, att byggnaden icke kan, såsom exempelvis den af föregående års Riksdag beslutade seminariebyggnaden i Falun, uppföras i en enda sammanhängande långa utan måste brytas i fyrkant på ett sätt, som visserligen från praktisk synpunkt är fördelaktigt och för ögat tilltalande, men som helt visst måst i någon mån fördyra anläggningen. Berggrunden ligger dessutom delvis på rätt stort djup, hvarför grundläggningsarbetet i det hela blir kostsamt. För de smärre byggnaderna, rektors- och vaktmästarbostäderna, finnes åter, såsom likaledes förut blifvit nämnt, ingen fast byggnadsgrund, hvarför ock grundläggningsarbetet för dessa byggnader, ehuru de äro afsedda att uppföras af trä, blir jämförelsevis dyrt.

En sådan afprutning i kostnadsförslaget, att därmed skulle följa en inskränkning i den föreslagna byggnadsplanen, kan jag icke tillstyrka, då enligt min åsikt en afsevärdare inskränkning i denna plan skulle betyda en minskning i ett eller annat hänseende af det framtida seminariets förmåga att på rätt sätt fylla sin viktiga uppgift.

Emellertid har jag genom upplysningar, inhämtade från arkitekten Lindegren, kommit till den uppfattningen, att en viss reduktion af anläggningskostnaden torde kunna möjliggöras genom förenkling i vissa hänseenden af det tekniska utförandet. Så t. ex. synes målningsarbetet delvis kunna göras af billigare beskaftenhet, än i kostnadsberäkningen förutsetts, den ljuddämpande underpanelen i lärosalarnas tak torde, om ock ej utan olägenhet, kunna undvaras, den brandsäkra inredningen i vindsvåningen lärer kunna utbytas mot putsad träinredning o. s. v. Den minskning i anläggningskostnaden i dess helhet, som på detta sätt synes kunna bringas till stånd, utan att byggnadsplanens ändamålsenlighet därigenom vedervågas, har jag efter samråd med arkitekten funnit kunna uppskattas till i rundt tal 15,000 kronor, och anser jag således, att beloppet af det byggnadsanslag, om hvars beviljande framställning bör göras hos Riksdagen, kan sättas till 661,000 kronor.

Vid kostnadsfrågans bedömande är icke att glömma, att ett folkskoleseminarium af sådan organisation, som här föreslagits, blir och måste blifva en ganska omfattande läroanstalt. Det framtida Uppsalaseminarier är beräknadt för ej mindre än 270 elever, fördelade på 9 afdelningar, och dess öfningsskola bör komma att innehålla 140—170 barn, gossar och flickor, i regeln fördelade på 7 afdelningar. Det är ock att ihågkomma, att detta seminarium är afsedt att årligen kunna utexaminera inemot 90 lärare till folkskolornas tjänst, en effektivitet, som är 3 gånger så stor som de nybyggda enkelseminariernas och nära 4 gånger så stor som det nuvarande uppsaliensiska folkskoleseminariets. Tager jag samtliga nu

berörda omständigheter i betraktande, synes mig den ifrågasatta statsutgiften visserligen vara betydande men icke stå i oriktigt förhållande till det statsintresse, som därmed skall tillgodoses.

Öfverintendentsämbetet har i sin förutnämnda underdåniga skrivelse den 28 november 1911 hemställt, att byggnadsanslaget skulle utgå under tre år, och att för år 1913 måtte anvisas ej mindre det behöfliga beloppet för tomtförvärf eller 52,062 kronor 50 öre än äfven för byggnadsarbetets bedrivande 176,000 kronor eller sammanlagt 228,062 kronor 50 öre. Jag har emellertid ansett lämpligt, att beloppet för år 1913 begränsas till 200,000 kronor, hvilket belopp Kungl. Maj:t ock i årets statsverksproposition föreslagit Riksdagen att för det ifrågavarande ändamålet taga i beräkning.

När i sinom tid seminariebyggnaderna nalkas sin fullbordan, måste medel anvisas för deras inredning och anskaffning af nödiga inventarier, hvarom jag i detta sammanhang ansett mig böra erinra.

Skulle, såsom önskligt vore, tomtköpet kunna komma till stånd redan under innevarande år, och arbetet för den blifvande anläggningen redan då påbörjas, lär det icke möta att med tillgångar, som kunna vara för handen, förskottera de för ändamålet nödiga medlen.

Hvad slutligen den nuvarande seminariebyggnaden i Uppsala beträffar, kan något förslag till dess framtida användning icke för tillfället framläggas. Det torde emellertid icke komma att möta svårighet att för nämnda byggnad finna en för statsverket inkomstgifvande eller eljest med det allmännas intressen öfverensstämmande användning.

Under åberopande af hvad jag förut yttrat angående inköp af tomt för folkskoleseminariet i Uppsala och i öfverensstämmelse med hvad jag nu anført i den föreliggande byggnadsfrågan tillstyrker jag, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att till inköpande af ett område om 41,650 kvadratmeter utaf en under Uppsala domkyrka lydande, norr om Uppsala stad belägen jord bevilja ett belopp af 52,063 kronor samt till uppförande å sagda område af nya byggnader för folkskoleseminariet i Uppsala i hufvudsaklig öfverensstämmelse med för ändamålet af arkitekten Axel Lindegren uppgjorda och af öfverintendentsämbetet förordade ritningar och förslag bevilja ytterligare ett belopp af 661,000 kronor eller sålunda

tillhoppa 713,063 kronor och däraf på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 200,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, därest tomtköpet skulle komma till stånd och arbetet för den blifvande anläggningen påbörjas redan under innevarande år, af förhandenvarande tillgångar förskottera för ändamålet nödiga medel.

Hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, på tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter, i nåder bifalla; och skulle nådig proposition af den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, aflåtas till Riksdagen.

Ur protokollet:

A. R:son von Hedenberg.

KARTA ÖFVER UPPSALA

